

ՓԱՌՔ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՆԱՐՈՒԹՅԱՆԸ

Վ. Բրյուսովի և այլ մասնագետների թարգմանություններում Գ. Նարեկացու սրբաբանության կրոնական հիմնական տեսակետները բաց են թողնված (°): Մեկնաբանների կարծիքները չեն համընկնում: Քառանիվ սայլի պատկերում, օրինակ՝ մի քանիսը տեսնում են Նայասարանի արտապատկերումը, թաթախված հեթանոսության մեջ, որին ճիշտ ճանապարհին է կանգնեցնում քրիստոնեությունը: Մյուսները այն կարծիքին են, որ մեծ երգիչը՝ այլաբանորեն ցույց է տալիս հավաքացյալների փրկությունը, Քրիստոսի Նարության միջոցով, իր բանաստեղծություններում նկարագրելով բնության հասարակ երևույթները. այն մենասարանը, որտեղ ապրել է Նարեկացին, Մեծ Արջի համաստեղությունը պատկերվում է կառքի ձևով, Արարապից /Մասիսից/ իջնելիս, համեմատեք նկ.19-ի հետ:

Սայլն այն իջնում էր Մասիս լեռն ի վայր,
Եվ նրա վրա աթոռներ կային կարգով շարեշար,
Եվ նրա վրա գահույք ոսկեղեն,
Եվ նրա վրա բահեզ* ծիրանի,
Եվ նրա վրա որդին արքայի.
Աջից վեցթևյան սերովբեներն են,
Ձախից՝ բազմաջյա քերովբեներն են,
Առջևում նրա՝ մակունք գեղեցիկ,
Գրկերում նրանց՝ խաչ տերունական,
Ձեռքերում քնար ու սաղմոսարան,
Որ երգելով ասում էին.
Փա՛ռք Քրիստոսի ամենազոր հարության:
Բերել են, բերել են սայլիկը,
Բերել են կանգնեցրել.
Եվ ահա չէր շարժվում սայլիկն այն,
Եվ ահա չէր խաղում անիվն այն:
Վրան հարյուր բարդ խոլրձան, վեց՝ կորնկան,
Մի՛ մանուշակ խրձաղիզամ՝
Սայլիկը աջ կողմից Մասյաց
Բերել են ու կանգնեցրել.
Եվ ահա չէր շարժվում սայլիկն այն,
Եվ ահա չէր խաղում անիվն այն:
Մամիները* արծաթից են, լուծը ոսկուց,
Մամոպիներն՝ ապրշումից.
Շարանման վրան շարված
Փոկերն են հույլ մարգարտահուռ,
Խարազանը՝ փնջված ծաղիկ.
Եվ ահա չէր շարժվում սայլիկն այն,

Եվ ահա չէր խաղում անիվն այն:
Ճկուն էր ճորպն այն ու ճապուկ,
Դալարամեջք, հաստաբազուկ,
Լայնաթիկունք, խարտիշագեղ, ահեղագոչ.
Նա ձայնում էր եզնամոլին,
Խայտում, ցնծում ու կանչում էր աթռռակին:
Եզներն էին սաթ ու սպիտակ,
Ծաղկախայթուց, քաջընթացիկ, արագաքայլ,
Եղջյուրները՝ խաչանման,

Իսկ մազերը՝ հույլ մարգարիտ.
Եվ ահա չէր շարժվում սայլիկն այն,
Եվ ահա չէր խաղում անիվն այն:
Օրորելով կուրծն առեղին՝
Ընթանում էր անուշ բուրմամբ:
Սայլն Մովսեսի* երկրորդ օրենքն էր Սինայում.
Այն հարյուր բարդ խոլրձանը՝
Նահապետներ, մարգարեներ,
Կորնկանը վեցը բարդոց՝
Տիրոջ գործերը վեցօրյա,
Մանուշակն այն մի բարդոցով՝
Միավորյալ Երրորդություն*,
Այն մանուկը խարտիշագեղ
Սուրբ Նովհաննեսն էր Սկրպիչ*, Իսկ սայլիկը չորս կրծերը՝
Ավերարանը Քրիստոսի:
Գիլ գալիս էր գլգլալեն սայլիկն ի գիլ,
Գալիս էր աջ կողմից Մասյաց,
Սայլիկն ի գիլ գալիս էր գիլ գլգլալեն
Ու մտնում էր ճոնչալով Երուսաղեմ*
Իսկ որդիները Սիոնի
Երգում էին այս ասելով.
Փա~ռք Քրիստոսի ամենագոր հարություն:

Երկրորդ օրենքին, որպես փաստարկ ավելացնենք, Աստվածաշնչից այն պատմությունը, որտեղ Մովսեսը Եհովայից երկու անգամ սրանում է քարասալիկները, Սինայ լեռան վրա: Առաջին քարասալիկները, գայրույթի պահին նա ջարդեց, սարից իջնելիս, երբ տեսավ, թե մարդիկ ինչպես են երկրպագում Ոսկե հորթին: Այսպիսով, աստուծու տված առաջին պատվիրանները փշրված են /այսինքն՝ առաջին ուսմունքը մահացավ/ այն բանի արդյունքում, որ ժողովուրդները սկսեցին երկրպագել կուռքերին: Գ. Նարեկացին, հավանաբար, նկատի է ունեցել այս հանգամանքը: Առաջին քարասալիկները պատվիրաններով հանդերձ տրվել են Մասիս լեռան վրա:

Նայաստանի ժայռային նկարների հետազոտության աշխատանքների ընդհանրացումը, հետազոտությունների պարզաբանումը գուզընթացաբար հին հայկական առասպելներում և էպոսներում ժայռային պուժեներով և կոմպոզիցիաներով, ինչպես նաև նոր նյութերի վերլուծությունը, թույլ են տալիս հանգել՝ Աստվածաշնչի քարե նախածնողի գոյություն ունենալու եզրակացությանը, ժայռային լուսաբանող պատկերների ինքնատիպ համակարգը, մեզ ժառանգված խաչապաշտների սերունդների կողմից:

Քարե քանդակների և ժայռային նկարների նոր համակարգերի որոնումը և հայրնաբերումը, մասնավորապես, Վանա լճի շրջակայքում, Սասնա լեռներում և դրանց վերձանումը, կույս Մարութա փաճարի մնացորդների, հիկսոսական հին ամրացված բնակավայրի ավերակապեղի և փաճարների /Պաղեսպինում և Սասունում/ հայրնաբերումը, /դպրության հուշարձանների ընթերցումը, հիկսոսական այբուբենի վերձանող նշանների գործածման օգնությամբ/ թույլ կրան գիտական հիմնավորմամբ հաստատել կամ հերքել առաջադրված ենթադրությունները: Չափազանց կարևոր է, որոնում կազմակերպել Խաչապաշտության հետքերով՝ Փամբակում /Նայասփան/: Մի գուցե, կիսաջողվի սփանալ ժամանակակից մարդկությանը հուզող հարցի պատասխանը՝ արդյոք կմիաձուլվեն աշխարհում գործող կրոնները միասնական ուսմունքի մեջ, ուսմունք, որը կրկին պետք է փրկի աշխարհը: Իսկապես, ճշմարիտ է նա, ով ասել է. «Ողջ նորը, դա լավ մոռացված հինն է»: Մեկ անգամ ևս համեմատել էք նկ. 4, 5 և 12:

«Մկրտությունը օրորոցում» պատկերը՝ (նկ.3) մարդկային հանճարի եզակի դրսևորում է հանդիսանում: Ամենայն հավանականությամբ, այն ամենա հնագույն է: Մեր նախնին, մրաժողը և նկարիչը քարին անջնջելի փայլորել է աշխարհի երևակայական պատկերը, հայր-Աստվածի կապը /արևի-Աստվածը, կյանքի, արարիչը (ձախից մեծ խաչը) /իր որդու հետ, երկիր ուղարկված /փոքրիկ խաչը օրորոցում/: Նկարներում՝ նախած կնոջ պատկերը, որը ձեռքին պահում է օրորոց: Արդյոք, սուրբ չէ՞ Մարութան, աստվածամայրը օրորոցային է երգում որդու համար: Ըստ հին ավանդույթի, խաչապաշտները երեխաներին մկրտում էին օրորոցում: Ըստ «Սասունցի Դավիթ» էպոսի. Մեծ Խաչը՝ Միերն է, իսկ Փոքրը՝ Դավիթը: Կովը աջից՝ սա կյանքի խորհրդանիշն է (լիքը կաթնային գեղձերը խորհրդանշում են կերակուրի՝ կաթի և յուղի լիություն): Նայասփանից Դավիթին կաթ ու մեղր էին փանում: Աջից՝ քնար՝ Դավիթը երգասաց էր:

Իսկ կողքը Դավիթի աստղն է պլայում:

Պարմական փեղեկանք

ՆԻԿՍՈՍՆԵՐ - ասիական ցեղախումբ է, Ք. Ա. մոտավորապես 1700թ. Առաջավոր Ասիայից, Սուեզի ջրանցքով անցել ու ներխուժել են Եգիպտոս և փրել: «Նիկոս» բառով եգիպտացիները սկզբում նշել են օտարերկրյա թագավորներին /հովիվների փիրակալներին/, իսկ հետագայում՝ ողջ ցեղախմբին:

Նիկոսների բնագրային էպիկական անվանումը հայրնի չէ, էպիկական կազմը բավական խայտաբղետ է, դարձելով նրանց թե՛ սեմիտական թե՛ հուրրիաթական անվանումների քանակից: Առաջինն էին, որ Եգիպտոս բերեցին ձիաբուծությունը և անվավոր փոխադրամիջոցը: Նրանք պարզեցրեցին եգիպտական դպրությունը, ստեղծելով, այբենական գրություն (Լ. Ը. խՈՒՐՈՒ): Նիկոսների մնացորդները նահանջեցին Պաղեսպին, և հետագայում նրանց ճակատագրի մասին ոչ մի փեղեկություն չկա:

ԿԱՍՍԻՏՆԵՐ- ռուս. КАССИТЫ, коссеи, киссии (արքադ. кашши) – հին լեռնեցի ցեղեր են, բնակվում էին Ք. Ա. II-I հազ. Չագրոսի լեռներում (ժամանակակից Լուրիստան Իրան): Նրանց էթնիկական պատկանելիության հարցը, մինչ օրս վիճելի է: Կասիտները առաջին անգամ Բաբելոն ներխուժեցին XVIII դ. կեսերին, իսկ XVI դարում փրեցին երկրին ամբողջությամբ (1518 մինչև 1204թ.թ. փրել է այսպես կոչված կասիտական դինաստիան): Բաբելոնի պարմությունում «Կասիտական ժամանակաշրջանը» քիչ է ուսումնասիրված: Պահպանվել են նամակներ և գործնական փաստաթղթեր: Առավել հայրնի ճարտարապետական հուշարձանը՝ ԿԱՐԱԻՆԴԱՇ թագավորի փաճարն է Ուրուկում (Ք. Ա. XVդ.): Караиндаш-ի մասին վերջին անգամ հիշարակվում է Ք. Ա. 324 թ. (Ալեքսանդր Մակեդոնացու ժամանակ): Կասիտական ժամանակաշրջանի կնիքը բնութագրող հարկանիշներից են հանդիսանում խաչը և շեղանկյունը (ՄՄՆ հ. 11):

Չարմանալի գուգադիպություն ժամանակի փեսակերից՝ երկու լեռնային ցեղախմբերի նվաճումներ (հավանաբար, խաչապաշտների և էթնիկ ազգակիցների): Նրանցից մեկը

նվաճում է Եգիպտոսը: Նամարյա միևնույն ժամանակ մյուսը՝ Բաբելոնը: Շաք մեծ հեքաքրքրություն է սպասվում հեքազորողներին՝ համալիր հեքազորության և կասիպական և հիկսոսական ժամանակաշրջանների հուշարձանների համեմատական վերլուծություն գործընթացում:

Կասիպական դինաստիայի (1518-1204թ.թ.) ժամանակավոր հեքադիմությունից հեքո քննարկական վերելք է նկատվում Բաբելոնում (ձիարություն զարգացում, կանոնավոր կապերի հաստատում Եգիպտոսի հեք (!), որպեղից բերվում էր ոսկի և այլն): Ինչպեք ստում են, մեկնաքանություններն ավելնորդ են:

Նախորդ

Նաջորդ

Բովանդակություն

Քաղաքակրթության քարե քարեգրությունը

© ArcaLer

Էլեկտրոնային քարեքրակ - 2010